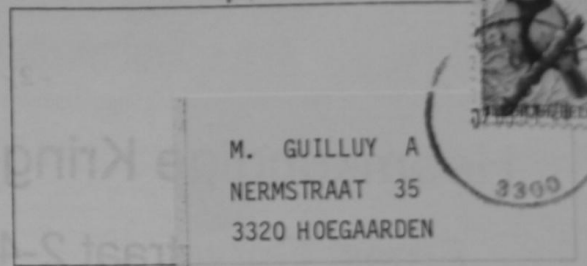

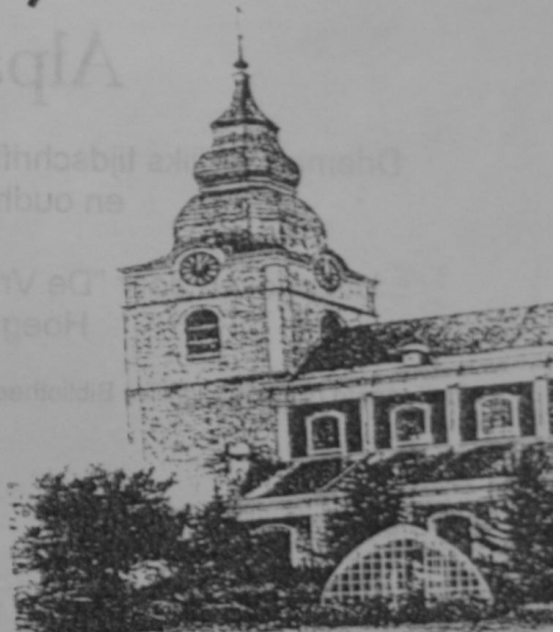
*Tijdschrift voor
heemkunde
folklore en
oudheidkunde*

Uitgiftekantoor 3300 Tienen 1

ALFAIDIS

142

4. Hoegaerde. — L'Église.

V.U. E. Grooten
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen
tel: 016/81.72.35

Driemaandelijks 1/2001

AFLEVERING

ALPAIDIS

37e JAARGANG

Inhoud 142

- KOKEN MET HOEGAARDSBIER
- DE GESCHIEDENIS VAN DE HOEGAARDSE BIERGILDE
- VOORWAARDEN OM OPGENOMEN DE WORDEN IN DE BIERGILDE
- LEGENDE VAN DE BROUWER EN ZIJN BIER
- DE KASTELN TEN TIJDE VAN ONZE VOORoudERS
- HET STRUIFSPEL TE TINEN IN 1979

Recepten met een schuimkraag

HOEGAARDEN - «Wees voorzichtig als je bier verwarmt, de smaak kan erg veranderen.» Zo luidt de eerste tip, die Etienne Grooten in het 120 bladzijden tellende boek 'Koken met Hoegaardse Bieren' neerschreef. Etienne is grootmeester van de biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock'. Die gilde publiceert al enkele jaren bierrecepten, die nu werden gebundeld in een handig kookboekje.

En er wordt niet alleen gekookt met het befaamde witbier, ook de Grand Cru, Julius, Das en Verboden Vruucht komen aan bod.

«Koken met bier blijft uitproberen», aldus Etienne. «De kok moet het evenwicht vinden tus-

sen de smaak van het bier en het gerecht.»

Nog enkele tips? «Gebruik bij het koken nooit bier uit de koelkast, maar bier op kamertemperatuur. Voor sausen en marinades heb je bier nodig, waarvan het schuim volledig is weggetrokken. Deeg wordt dan weer gemaakt met bier waarop zeer 'vers' schuim staat.»

Wie smakt naar recepten met bier voor voorgerechten, soepen, wildgerechten, vleesgerechten, visgerechten, nagerechten, drankjes en cocktails, kan dit boek maar beter kopen. Het kost 490 frank.

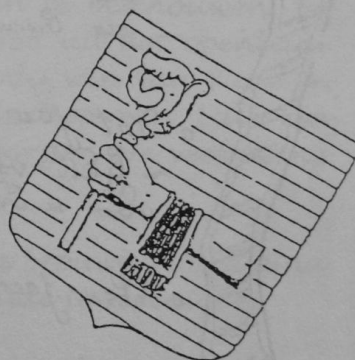

VERKRIJGBAAR IN HET NIEUWHUYSMUSEUM TE HOEGAARDEN.
MEN KAN OOK STORTEN OP REKENING NUMMER 310/0370021/52 VAN 'T NIEUWHUYS VZW
AAN DE PRIJS VAN 490 FR. + 50 VERZENDINGSKOSTEN.
VERMELDEN "KOKEN MET HOEGAARDSBIER".

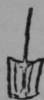
Geschiedenis
van de

HOEGAARDSE
BIER- EN BROUWERS-
GILDE

Die Edele
Orde
Vanden
Aoutstock

~ Die Guld vonden ~

~ ~ ende ~ ~

~ tot Hougheerde ~

Cluthentieke extracte recapitulatief uyt die

van voord. Paen- oft Brakelwaghe. Ende corporatie
van Biervercopers binnen dese Vrijheyt referencie.

- o Int jaer ons Heeren MDLX is geschiede dat der
~ Guld vande Paenheeren ende Wijnsetters tot Hougheerde
voor meerdere protectie ende betere contributie.

~ Folio 2 ~

- o Den jaere MDLXXI die Octroye vande Eysenpal
met de regelen vande Guld
onds poeßere moniegeaile
privilegiën zee die Eers.
Contraens

om vercraghen te syn van onse Heer ende Meester
Gerardus van Groefbeek, Prins-Biscop vande Landt
van Luyck. ~ Folio 11 ~

- o Item MDLXXXI is ingestelt de sitplaatse vande
Guld int Cabaret over den + bloek in die Gynse, Brugse
g. van molle.

~ Folio 16 ~

DE STICHTINGSACTE

HAAR GESCHIEDENIS

Het verleden

De oude en eens zo machtige biergilde "Die edele orde vanden Moutstock" ontstond omstreeks 1560, nadat de Hoegaardse brouwers en wijnbouwers zich hadden verenigd, om gezamenlijk op te treden tegen de zware tolrechten op de uitvoer van hun wijn en bier.

Goropius Becunus had in 1559 zijn lofzang over het Hoegaards bier zodanig alle richtingen uitgezonden, dat de Hoegaardse brouwers zich als grote bierheren begonnen te beschouwen. En bovendien had keizer Karel, die zich in 1556 uit het openbaar leven had teruggetrokken om zich in de Abdij van San Yuste in Estramodura te vestigen, langs de Prinsbisschop van Luik om enkele vaten Hoegaards bier, zich laten bezorgen om verfrissing te brengen in de brandende Spaanse zon.

Dat alles dreef de trots van de Hoegaardse brouwers op, die na enkele jaren besloten zich in een machtige gilde te verenigen.

Zij kregen hun statuten pas in 1571 onder de Prinsbisschop Gerard van Groesbeek, die, in ruil voor hun gehechtheid aan het prinsbisschoppelijk gezag van Luik, zekere privilegiën aan de Orde toekende, ter uitvoering van openbare ambten in het bestuur van de Oude Vrijheid van Hoegaarden.

Omstreeks 1600, toen het bier bijna volledig de wijn had verdreven, bleven in de Gilde nog alleen bierbrouwers over.

In 1615 werden hun statuten door Prinsbisschop Ferdinand van Beieren aangevuld met een verordening ter bescherming van de brouwers tegen vreemde indringing en ter beveiliging tegen alle bierversalsing.

De brouwersgilde had omstreeks 1582 haar lokaal in " 't Cabaret over den Cruysblock " (huidig museum 't Nieuwhuys) en verhuisde later naar het Brouwershuis aan de Doelstraat.

De Orde werd voorgezeten door een Ordedeken of Grootmeester, bijgestaan door een Onderdeken en een Raadsheer. Bovendien telde men ook nog enkele Gezworenen.

Het Waardigheidssteken
van de Orde

Zij werden allen gekozen tussen de grote brouwers van Hoegaarden waaruit ook, ingevolge de voorrechten, de wethouders werden gekozen, zodat zij de toonaangevende mannen waren in hun tijd. Samen met de "Regentie" was de Brouwersgilde toonaangevend in het bierdorp, waar het bierbrouwen grote bloei en welvaart bracht, die in de 18e eeuw hun hoogtepunt bereikten.

Jaarlijks kwamen de Ordebroeders samen om het bierfestival te vieren en hun beste drank te laten proeven. Met de "Moutstock" sloegen zij de nieuwe leden, die waardig waren om in de orde te worden opgenomen, hetgeen steeds met veel bier en festijn gepaard ging.

De gilde onderhield ook rituele tradities, een soort biercultus, zoals het verkiezen van bierreuzen, de kroning van hun bierkeizer en het begraven en bezweren van hun Hoegaards bier. De Brouwersgilde oefende ook alle toezicht uit op de aangehechte korporatie van herbergiers, taverniers en kabarethouders, die zich aan de wetten van de grote brouwers moesten onderwerpen.

Tijdens de gouden brouwerseeuw was het te Hoegaarden haast alle dagen kermis. Het bier vloeide er in overvloed, de brouwerijen kenden geen stilstand. Er werd gedronken om uiting te geven aan de vreugde bij geboorte, verlovings, huwelijk en dorpsfeesten. Men dronk uit welgezindheid bij het leggen van de eerste steen, de eerste balk, de laatste dakpan van een huis of hoeve, bij zaaien en oogsten, bij inhalen en dorsen of om zich te vermaken.

Men dronk eveneens bij begrafenissen om het verdriet weg te spoelen, om sombere nevels te verjagen of uit gramschap tijdens dorpstwisten en veten.

Zelfs de pasgeborenen kregen een paar bierdruppels te slikken om hen het "leven in te blazen" en om, van meet af, goede gewoonten te leren.

De varkens kregen bier om sneller vet te worden.

En boven dat alles zwaaiden de grootheren van het bier hun moutstock. Wat een Breugeliaans feest van dampende brouwketels, hotsende bierkarren en volzittende herbergen moet dat geweest zijn in het Hoegaards bierdorp van weleer.

Die Edele Orde vanden Moutstock

1972 werd voor Hoegaarden en het Hoegaards bier een topjaar, want in het Museum werd de plechtige heroprichting en de folkloristische heropstanding van "Die Edele Orde vanden Moutstock" gevierd.

Volgens de traditie werd de Orde weer ingesteld en de Hoge Bierraad geïntroniseerd. De Grootkanselier, de Grootmeesters en Edelgezworenen kondigden de Bierwet en de Elf Geboden van de Orde af.

Op het brouwersbanier en de bierstoep werd in 1972 de biereed afgelegd en de getrouwheidsbelofte uitgesproken.

Wie zich waardig acht de titel van bierridder of -edelvrouwe te dragen, kan zich oefenen en zijn/haar kandidatuur stellen om opgenomen te worden in "Die Edele Orde vanden Moutstock van Hoegaarden".

[illegible]

+

Voorwaarden om opgenomen te worden in de Biergilde

Dit wordt van toepassing voor de personen die vanaf 1999 lid willen worden van de Hoegaardse Bier- en Brouwersgilde.

De Hoge Raad heeft besloten de toetredingsperiode uit te breiden tot minimum DRIE jaar.

De kandida(a)t(e) moet voorgedragen worden door een meter of een peter Edelvrouwe of Ridder en worden voorgesteld aan de Hoge Raad.

Na minimum 1 jaar wordt de kandida(a)t(e) Jonkvrouw of Adelborst.

Na minimum 2 jaar zal zij/hij worden voorgedragen als Borgher van Hoegaarden en ontvangt het daaraan verbonden waardigheidsteken en diploma.

Een minimum van drie jaar lidmaatschap is vereist alvorens opgenomen te worden als Edelvrouwe of Ridder in de Gilde.

Zij/hij ontvangt het waardigheidsteken en diploma verbonden aan deze opname.

Tijdens deze drie jaar durende voorbereiding zullen verschillende opdrachten gegeven worden aan de kandida(a)t(e) Edelvrouwe/Ridder.

Het komt er op aan dat de kandida(a)t(e) zich moeten bevestigen en hierin zal de meter/peter met aanmoedigingen en controle haar/zijn steentje moeten bijdragen om de kandida(a)t(e) te helpen zijn/haar proefperiode waardig te volbrengen.

Gedurende deze voorbereidingsjaren moet de kandida(a)t(e) deelnemen aan de activiteiten van de Gilde en haar/zijn jaarcijns (lidgeld) betalen.

+++++

IK MIN HET HOUGAERDSBIER

1^e COMPLETEET

Wat stoeft men heden daags toch fel
Ja iedereen spreekt voor zijn kapel
Ik stoef ook als eens op mijn manier
Wanneer men prijst een ander bier

REFREIN

Want ik min toch zoo zeer
Een goede pint van 't Hougaerds bier

2^e COMPLETEET

Een Thienenaar mint bruin bier en zoeg
Maar ook men drinkt er veel op poeg
Den Leuvenaer met zijn groote pot
Maakt van den Preeterman een God

(Refrein)

3e COMPLETEET

Den Antwerpenaar houdt van de seef
Elixir d'Anvers voor pijn 't lijf
Hij houdt veel van Stout en Beyersbier
Op drupeltje beste is hij fier

(Refrein)

4e COMPLETEET

In Luik drinkt men Bière de saison
Op vele plaatsen Pas trop bon
Dan vindt gij den Uitzet van Gent
Een klemtje Hasselt kost vijf cent

(Refrein)

5e COMPLETEET

In Frankrijk hoordt men van de wijn
Omdat de bieren te kostelijk zijn
Dees dreuven sap smaak nog al goed
't loopt uit de flesch zoo rood als bloed

(Refrein)

6^e COMPLETEET

Zoo voor het sluiten van mijn lied
Gij Hougaerders vergeet het niet
Hoort gij eens stoeten op dit of dat
Plaats gauw uw handje op uw hart

En roept ik min noch meer
Ons Hougaerdsbier hetsmaak zoo zeer

bis

LEGENDE VAN DE BROUWER EN ZIJN BIER

DOOR I. LALOUP

Seil klonggelijc zoe ombint duuzend jaar no
Juseke draonke de Oogoardiers woater da zoe
schepte oot de bonne van het dierp, hoe dadel
woater vaellvresant de grond kampf Driehonderd
jaar later wask me da bonwaier da ne borezoun oep
ne zommesen dag e dramske koke ver zom zeke ma;
de zom oer ze witte tijc zijde no de kloer van zom or ha
den vurigen dag dte kante gezocht noa de kcaade de
ne kvaakebver ha vurgeschrijve, ma de weere
neer vrams nie te venge. Dan ha ter mer ne hoep
grone, zoe als taacef, hoar er en gest genoume. Et
dte kaksel ha ter gemengeld me e koeulleke zoez
eisel en e koppel doage loale sloom in de waaremte.
Noa nem dag of twee kamps doe bloeskes en
schaam oep, ma het zoek loch goed en den derden
dag zat ter de koeperre keitelke oep de tofel en
ma preufde doe ne kie e bekke van en dan
kampsellerde ze oep koeullen tijc me ne pollyper
da kastroeulleke leig. Ze begost te lachem
en te gibberen, ze sloog zellerer ne klicker
zond de toafel en dan, wa ze den besten tijc
ne mi gedoom ha, ze veel in 't sloap en ze
zoenke gelik en versleite woaterpoemp.

Merreges, kiet vruug, nox veu mi koeper
van den hoam, woele de loor en zonne
zom wakker van e groenig koraad. Ma was
wakker gewode van schaarene schuile in hure baak en
zat ielegrams aatgeloten oep 't uske. Den drank van
hare wille ha ma gemeere, en ze zig scheit van den
hoenger. Ze zag ze vleege en al zes lours en een pan
spek me veer are. Noa kellen tijc kamps de minse
van ure in 't ronde af om de mijdceijn te preure en
te koepe. Vanaf dijen tijc was de borezoun
emand van hoeg oamizeen. In plek van e keitelke
nam ter oep beste ne groete keitel van wel dreiduzend
liters want in plek van woater droenk nem het
goe nat. Volleges de zom, dij zom dramske van
het dierp Oogore, Oogals bee, utte, was da
bee de beste remeide leige den deust, leige
kop-en baakpijn, leige verstoping, leige de losse
uiterwer en leige nem druuge leever. De minse, de
het Oogals bee in hure hare me alle doage drie polle te
pakken, de koeenne gemakkelijk honded jaar wedde.

Legende van de brouwer en zom bee.

VERTALING

Zeer lang geleden omstreeks 1000 jaar na J.C., dronken de Hoegaardiërs water, dat zij uit de bron van het dorp schepten, waar het water eens uit de grond kwam.

300 jaar later was het met dat water dat een boerenzoon op een zomerse dag, een drank kookte voor zijn zieke moeder.

De zoon waartegen zij "Witte" zegden, naar de kleur van zijn haar, had de vorige dag overal gezocht naar de kruiden die door de "kwakzalver = valse dokter" waren voorgeschreven, doch die waren nergens te vinden.

Dan had hij maar een hoop granen genomen, zoals tarwe, haver en gerst. Het afkooksel had hij gemengd met een bolletje zure eissel en een paar dagen in de warmte laten staan.

Na een tweetal dagen, kwamen er blaasjes en schuim op, doch het rook goed en de derde dag plaatste hij het koperen keteltje op de tafel en moeder proefde er een beetje van, dan slurpte zij op korte tijd met een pollepel het kastrolletje leeg. Zij begon te lachen en te gichelen, zij sloeg zelfs een dans rond de tafel en dan, hetgeen zij de laatste tijd niet meer deed, zij viel in slaap en ronkte zoals een uitgesleten waterpomp.

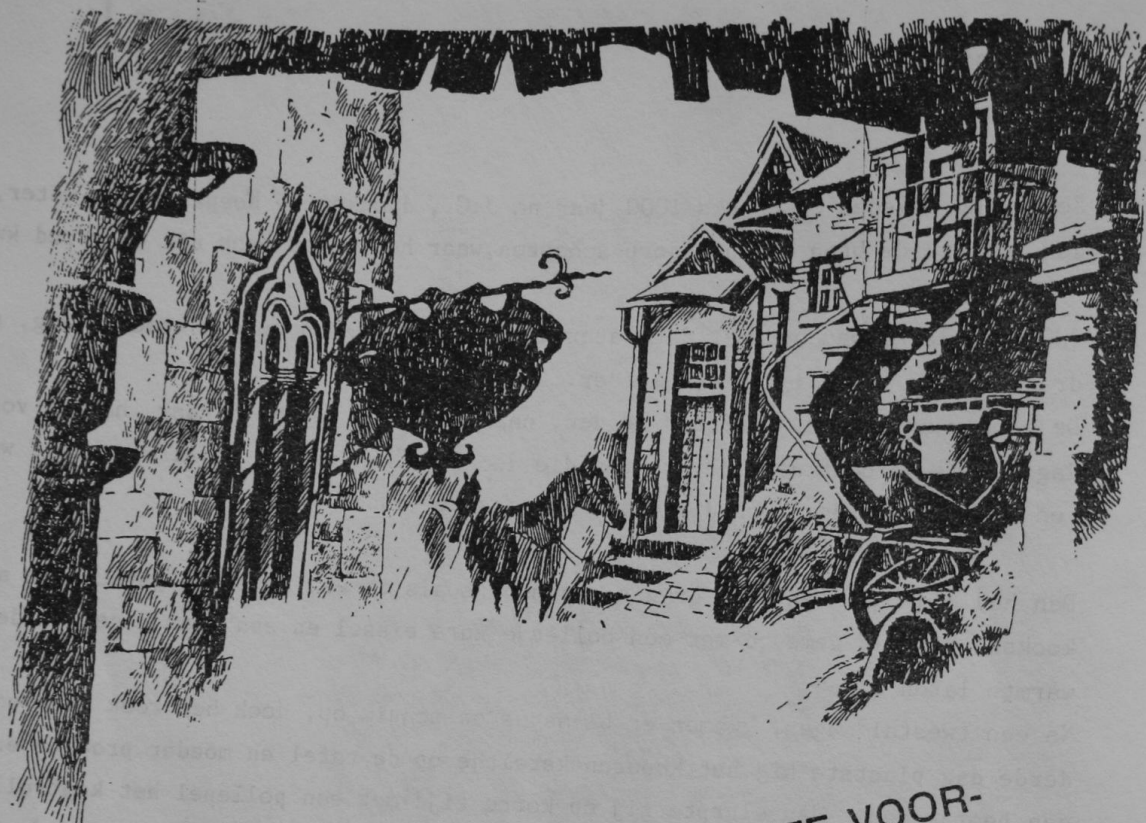
's Morgens zeer vroeg, nog voor het kraaien van de haan, werd de boer en zijn zoon wakker van het hels lawaai. Moeder was wakker geworden van scherpe schoten in haar buik en zat gans uitgelaten op het W.C.. De drank van haar "Witte" had de moeder genezen en zij zag scheel van de honger. Zij at zes boterhammen en een pan spek met vier eieren.

Na korte tijd kwamen de mensen van uren ver in het rond de medecijn proeven en kopen. Vanaf toen was de boerenzoon iemand van groot aanzien. Inplaats van een keteltje nam hij op 't laatst een grote ketel van wel 3000 l., want inplaats van water dronk men het goede nat.

Volgens de zoon, die zijn drankje van het dorp Hoegaarden "Hoegaardsbier" noemde was dat bier het beste geneesmiddel tegen dorst, tegen kop- en buikpijn, tegen verstopping, tegen de schele hoofdpijn en tegen een droge lever.

De mensen die het Hoegaardsbier in ere houden, door alle dagen drie potten te drinken, kunnen gemakkelijk 100 j. oud worden.

Legende van de brouwer en zijn bier.

DE KASTEELHEREN TEN TIJDE VAN ONZE VOOR- OUDERS

Het meest geliefde tijdverdrijf van de herenstand was zonder twijfel de jacht, waarvan het belang van deze bezigheid gemakkelijk te verklaren is. Aanvankelijk was het land bedekt met bos en in de buurt van de ontgonnen gebieden, nabij de woonplaatsen, krioelde het van wolven, everzwijnen, vossen, beren en herten, die grote schade aanrichtten aan de gewassen en onder het vee. De heren moesten hun onderdanen beschermen en dus gingen zij op jacht, eerst uit plicht, later om het genoegen. De hertejacht was tegelijk een prettig tijdverdrijf en een harde training die bovendien smakelijk vlees opleverde voor een hartige maaltijd die het zwaar beproefde gestel nodig had.

De edelen leerden van kindsbeen af zowel jagen met honden als met valken. De dames gaven de voorkeur aan de valkenjacht, hoewel ze duurder was, vanwege de grote zorg waarmee de edelvalken, haviken, slechtvalken en andere prooivogels vertroeteld werden. In de late middeleeuwen namen de tornooien een belangrijke plaats in het leven van de ridders. Ze werden beschouwd als een uitstekende voorbereiding op de oorlog, gaven de edelen de gelegenheid elkaar te ontmoeten en te leren kennen en betekenden werkgelegenheid voor menige ambachtsman in de dorpen. Tijdens de tornooien ging het er hard aan toe, met zware en zelfs dodelijke verwondingen tot gevolg.

Onder druk van de dames en vooral van de Kerk, die de ridders liever zag strijden tegen de ongelovigen, werden de tornooien geleidelijk verzacht. De wapens werden afgebot en de tornooien vervangen door spelen, waarbij handigheid belangrijker was dan geweld. Het volstond de tegenstander uit het zadel te lichten en enkele lansen te breken. De dames kwamen graag om te kijken en... om zich te laten zien. Daarna mochten ze het bloed stelpen en de wonden verbinden. De adel hield zich ook nog met andere sporten bezig. Het vissen op zalm bijvoorbeeld, waarbij men honden, netten en drietanden gebruikte. Tijdens zijn lange tochten te paard kon de heer het werk van zijn boeren controleren. En het schermen ten slotte was een uitstekende manier om in conditie te blijven en om de jeugd in de krijgskunst in te wijden.

De edelen hielden weliswaar van gewelddadige bezigheden, maar ze wisten ook rustiger verstrooiingen op prijs te stellen. In hun kasteel nodigden ze soms goochelaars uit en muzikanten, vertellers of berentemmers die ze gadesloegen bij de schoorsteen of aan tafel, en ze deden ook gezelschapspelletjes zoals dobbelen, triktrak, schaken of kaarten. Sommige edelen maakten zelfs een erezaak van het houden van wilde dieren en kregen nooit genoeg van het kijken naar de beren, de wolven, de everzwijnen en de zeldzame dieren die ze soms voor veel geld uit verre landen invoerden.

In de 18e eeuw of de eeuw der Verlichting werden de kastelen vooral bewoond door de aristocratie hoewel hun aantal toch afnam tijdens de Oostenrijkse overheersing. Oorzaken waren de strengere eisen die gesteld werden bij de verheffing in de adelstand en het striktere toezicht eens dat men tot die stand behoorde.

Bepaalde edellieden oefenden belangrijke functies uit waardoor verschillende aristocratische geslachten zetelden in raadgevende organen die de gouverneurs-generaal bijstonden en aangesteld werden

door de Weense regering. Het leger was een ander milieu waar heel wat aristocratie door aangetrokken werd. Zo kwam het wel voor dat een familievader aan het hoofd stond van een Waals regiment in de Nederlanden of zelfs in dienst was bij een buitenlandse souverain. Ook een loopbaan in de kerkelijke hiërarchie werd door sommigen aangegrepen om het vrolijke leven te lijden (of leiden) van een mondaïn bisschop.

Maar ondanks deze functies en titels bleef de voornaamste bron van rijkdom de opbrengsten van de landbouw. Tijdens de tweede helft van de 18e eeuw werden de aristocraten gedwongen om intendanten en ontvangers in dienst te nemen om de rendabiliteit van het goed op peil te houden en de belastingen te innen. Verscheidene adellijke families hadden nochtans financiële moeilijkheden en in laatste instantie kon een belangenhuwelijk met een of andere erfgenaam van een rijke partij uitkomst bieden. De adel verdeelde de tijd tussen het landelijke kasteel en het herenhuis in de stad, dat ze bouwden of renoveerden volgens de gangbare stijlnormen als laat-barok, rocaille of neoclassicisme.

Sommige kasteelheren trokken zich terug in de rustige studiesfeer van hun gevulde bibliotheken, waar ze soms ook de pen ter hand namen. Andere "waardige kinderen van de Verlichting" verzamelden fossielen of zeldzame mineralen of hielden zich bezig met allerhande experimenten of met het bestuderen van de sterren. De tijd ging soms echter al te langzaam voorbij en naast een welkom partijtje biljart waren kamermuziek, gemaskerde bals, theatervoorstellingen en zelfs vuurwerk, geliefd tijdverdrijf. Op het kasteel woonden eveneens de gouvernantes, die al vlug opgevolgd werden door privé-leeraars en belast waren met de opvoeding en het onderricht van de kinderen. Pas wanneer de leeftijd bereikt was om naar de jezuïeten-colleges te gaan, verliet het kind het kasteel, waarna de studies beëindigd werden aan de aloude universiteit van Leuven.

Het paste de kasteelheer ook om zekere banden te onderhouden met het volk en zo gebeurde het dat de edelman tijdens de dorpskermis drank en voedsel uitdeelde. En als de financiële toestand het toeliet werd in aristocratische kringen een badkuur in Spa overwogen, tenzij men zijn zinnen gezet had op lichtsteden als Wenen of Parijs om de "dagelijkse beslommeringen" voor enkele weken te vergeten.

In de 19e eeuw werd het kasteel de kern van het dorp, en de meerderheid van de plattelandsbevolking wijdde zich aan de landbouw, maar ook meer en meer aan de veeteelt. Het kasteel dat in de loop der jaren een lustoord werd met tuinen, weiden, boomgaarden en

stallen, lag op nauwelijks enkele passen afstand van de boerenhuisjes en hoevetjes. De kasteelheer, meestal van adellijke afkomst en soms zelfs burgemeester, deed zich meestal gelden als de figuur bij uitstek van het dorp. Als men bedenkt dat het arrondissement Bastogne in het midden van de 19e eeuw volgens het cijns-kiesrecht amper één kiezer had per gemeente, dan begrijpt men allicht voldoende dat een heel dorp van "de heer" afhankelijk was, van de persoon zelf, zijn rijkdom, zijn prestige en zijn relaties. En wat kon de kasteelheer al niet bereiken?! Dank zij hem stopte de trein in het dorp, dank zij hem kon men werk vinden in de enige fabriek in de streek die werkte met een stoommachine. Bovendien nam hij jachtopzieners, koks, koetsiers, tuinmannen en naaisters in dienst. Hij gaf de grootste bestellingen door aan de middenstand van het dorp en soms schonk hij de plaatstelijke fanfare de nodige muziekinstrumenten en betaalde hij voor een of andere pientere boerenzoon het dure collegegeld van een school in de verre stad.

De edellieden waren erg gesteld op hun tuinen. Deze waren eerst ontworpen naar Frans model maar tegen het einde van de 18e eeuw kwam de meer fantasievolle Engelse tuin in zwang. De belangstelling voor het Oosten, met name China, werd dikwijls tot uiting gebracht in exotische motieven. Behalve met wandelingen werd de dagelijkse monotonie wel eens gebroken door een jachtpartij. In de zomer werd de omgeving verkend met paard en koets en in de winter gebeurde dat met de slee.

De stille en onderdanige boeren, zo kenmerkend beschreven door Krains of Cyriel Buysse, waren niet minder dan pionnen in de oude gevestigde orde, waarin alles afhing van de wil van de edellieden.

Het was geen zeldzaamheid dat de kasteelheer 70 tot 80 procent van het akkerland bezat en terwijl de boeren het in leen kregen en bebouwden, woonde de kasteelheer van mei tot september op zijn kasteel dat hij in de winter ruilde voor de herenwoning in de stad. Talloos zijn de voorbeelden van de oppermacht van de kasteelheer. Nog omstreeks de eeuwwisseling (1900) durfden talrijke Vlaamse boeren niet eens de hazen te doden die nochtans grote schade toebrachten aan hun oogsten, uit schrik hun meester te mishagen.

In Sterpenich bij Aarlen werden de landbouwers gedwongen hun renten in natura uit te betalen. Onkundig als ze waren om de verschuldigde bedragen in geld uit te rekenen, deden ze in 1857 tenslotte een beroep op de dorpsonderwijzer, die hen verder hielp in hun ontvoogding zoals op zovele plaatsen te lande.

Georges VERSCHOORIS

Het Struifspel te Tienen in 1979

Het Struifspel is of liever was tot voor enkele jaren het meest geliefde vermaak der volksmensen uit Leuven en Tienen.

Alhoewel de kunst van dit spel niet zo edel is als dit van kruis-, bal-, of handboog, toch noemen de struivers zich fier «schutters» en niet de eerste de beste werd zo maar tot de «sjosjeteit» toegelaten: Men moest twee leden tot peter hebben, van goed gedrag en zeden zijn en gedurende zes weken met naam op de spiegel geschreven staan van de herberg waar het lokaal gevestigd was en alsdan verkozen op algemene vergadering door twee derden der aanwezige leden. Verder was de inwendige organisatie, als bestuur, boeten, verplichtingen, enz. dezelfde als deze van alle boogschuttersmaatschappijen.

Van wanneer het spel dagtekent kan ik niet bepalen, maar in weekbladen uit het midden der 19de eeuw vernemen we toch dat het spel toen beoefend werd: daar het in de ware zin een volksspel was en dus door het gewone volk gespeeld werd en soms slechts alleen de secretaris min of meer kon schrijven en rekenen, is ons geen bijgehouden archief nagelaten en moeten wij ons bepalen tot wat we vernamen van oude struivers of wat we terugvinden bij de hedendaagse spelers.

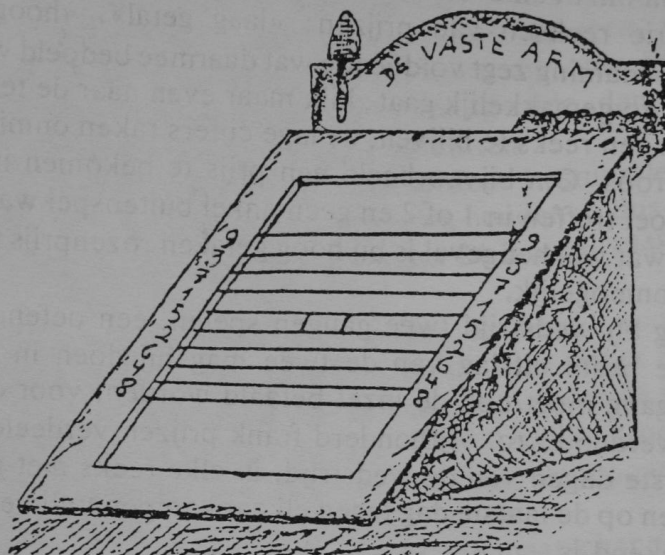
Ik heb persoonlijk de indruk dat de struifspelmaatschappijen geboren uit de behoefte van het arbeidsvolk zich te verenigen in een vermaaksgroepering, daar zij rondom dat tijdstip om zo te zeggen, uit sociaal en financieel oogpunt bekeken, uitgesloten waren van de gewone schutterskringen die alleen voor de begoede burgerij openstonden en waar de pas opkomende fabrieksarbeidersstand wel ongewenst zal geweest zijn of anders zich het bezit van kolf-, kruis- of gewone boog niet kon veroorloven.

Nog na de oorlog 1914-18 werd er in elke struifspelvereniging maandenlang gespaard en geoefend en was er van niets anders spraak dan op komst zijnde feestelijkheden, namelijk Tienenkermis en Leuvenkermis, hoogdagen voor de boog- en struifspelschutters dezer beide steden, die zich aan elkander gingen meten in eigen vesting. De wedstrijden eindigden op Maandag na uitvaart der kermis en werden dan besloten met het ledigen van vele «zoegskes» te Tienen of «peettermans» te Leuven.

Brusselaars heb ik wel eens weten deelnemen aan grote wedstrijden, maar in andere Brabantse steden schijnt ons spel onbekend.

Het Brusselse spel verschilt van het Tiense en het Leuvense door dat het gespeeld wordt tussen twee koorden onder de benaming van «stuiversspel» (jeu de la palette).

Te Tienen en te Leuven kent men twee soorten van spelen: het «groot» en het «klein» en nu bepaal ik mij verder met wat mij van Tienen bekend is. Vroeger werd het «groot» het meest beoefend, het is ook het moeilijkste, maar als men in het begin dezer eeuw met de bouwgrond begint te woekeren, hebben de herbergen geen grote «achteruit» meer om het spel in te richten. Dan komt het bloeitijdperk van het «klein» spel dat binnenshuis en ook aldus bij slecht weder kan gespeeld worden, het is ook dit spel dat heden nog beoefend wordt.

De afmetingen van het groot spel zijn 90 cm. op 110 cm. voor het raam, waarvan de kleine basis bijna tegen de grond raakt en het staat dan schuin in een hoek van ongeveer 45° à 50° . Dit open raam sluit op een houten bak, van ongeveer 15 cm. diep, en deze is gevuld met deegachtige klei (leem). Het raam zelf is horizontaal en van het midden uit met 10 koorden overspannen op 5 à 6 cm. van elkander en het middelste vak is dan nog met twee vertikale koordjes verdeeld, deze op een afstand van 7 à 8 cm. De schutter staat op 9 meter, gemeten van uit de verticale as van het spel en werpt beurtelings een der acht «ijzers» waarover het spel beschikt. Deze «ijzers» zijn gewoonlijk geelkoperen bolvormige schijven met plat vlak van 8 cm. doormeter en 2 cm dik; bij het werpen omklemt de speler deze schijf tussen duim en wijsvinger en rust ze op de middenvinger bol naar boven.

Naast het spel zelf staat de «trekker» die na elk geworpen ijzer dit uit de klei trekt en tevens het geworpen getal afroept. Dit getal wordt door de «schrijver», die aan een tafeltje naast de werplijn zit, opgeheven in het rolboek der deelnemers met datum, en uur, zo het een uitzonderlijke prestatie schijnt. Het afroepen der geworpen getallen klinkt heel eigenaardig, hier volgen ze in rangorde, «iënko, twio, dréo, viro, vijvo, zéso, zévo, achto, neigo», de roos roept men «roza» en ze telt voor tien; buitenspel, dus boven of onder het koordenstel, «olie».

Na elke gang (acht geworpen ijzers) opent de trekker het raam en met een bevochtigd truweel wordt het kleioppervlak terug toe en glad gestreken, want het is wel te verstaan dat de ijzers in de klei moeten steken, en het ijzer mag ook niet slingeren bij de vlucht naar doel, want dan heeft de struiver geen vaste hand en doet hij beter met de «klinkaarten» te gaan spelen.

De ijzers worden aan het hoofdeinde van het spel in een bakje met houtzaagsel gezet, dit om het kleven en het bevuilen der handen tegen te gaan.

Steeds zijn er drie reeksen van prijzen: «laag getal», «hoog getal» en «Rozenprijs». Hun benaming zegt voldoende wat daarmee bedoeld wordt. Maar denk nu niet dat het zo gemakkelijk gaat; kijk maar even naar de tekening, hoe moeilijk het is om in een reeks te blijven, de lage cijfers raken onmiddellijk aan de hoge en aan de roos. Om bijvoorbeeld een prijs te bekomen in laag getal moet elk ijzer dus doel treffen in 1 of 2 en geen enkel buitenspel want anders is de gang niet geldig, wat wel het geval is bij hoog getal en rozenprijs; maar aldus prijs halen is bijna onmogelijk.

Iedere speler mag bij wedstrijd twee gangen spelen, een oefengang en een kampgang, maar de beste uitslag van de twee mag hij doen in aanmerking komen. Voor elke gang moet ook de inzet betaald worden, voor enkele jaren één frank, en dan werden er tot vijfhonderd frank prijzen verdeeld.

Zij die, na de eerste dagen van de wedstrijd, in elke reeks met gelijk aantal punten staan, moeten op de laatste dag tegen elkaar kampen tot in elke reeks de eindoverwinnaar bekend is.

Het «Klein Struifspel» wordt juist op dezelfde wijze gespeeld alleen zijn de afmetingen kleiner, het raam is 45 cm. bij 60 cm. en staat, eveneens in hellend vlak, op vier poten op ongeveer 85 cm. boven de vloer; de koorden zijn slechts op 4 cm. van elkaar gespannen en de ijzers hebben een doormeter van 5 cm. De speler staat hier op vier meter van de as van het spel.

Voor een twintigtal jaren nog kon men gedurende de wijkkermissen ganse groepen struivers uit alle hoeken van de stad naar de feestvierende buurt zien opstappen, natuurlijk in het vooruitzicht dat de door hen bezochte schutterijen, op hun beurt hen zouden gedenken bij de kermis.

Jaarlijks had ook koning- en prinschieting plaats, maar dit was dan voorbehouden aan de leden van de maatschappij. Op een bepaalde dag deed dan elk lid een oefengang en een kampgang. Hij die aldus de meeste rozen wierp was «Koning». Hoog getal was «Prins» en laag getal was «Stalknecht» en de koning kon een rondje betalen.

Heden wordt het Groot struifspel te Tienen niet meer regelmatig beoefend, ook het klein wordt steeds minder bespeeld; de sociale ontvoogding der arbeiders (keurvakarbeiders beschouwen zich als behorende tot de middenstand) doet die mensen wanen dat ze reeds te verheven zijn boven dergelijk vermaak, dat te volks is en waarmede men zich de handen bevuilt. Het spel wordt nog alleen beoefend door hen die na de eerste wereldoorlog tot de jeugd behoorden. De hedendaagse jeugd houdt er meer van naar sportmanifestaties te gaan kijken: Daar kunnen ze hun favorieten aanmoedigen met hels te brullen en dat vergt van hen zelf geen kracht noch vaardigheid noch geestesinspanning.

Toch wordt alles in het werk gesteld om deze volksverenigingen in het leven te houden. Het Tiense gemeentebestuur schrijft jaarlijks een kampioenschap uit dat in openlucht als het stadspark betwist wordt en waarop zilveren couverts als prijzen voorkomen. Maar dit helpt geen zier, het brengt geen nieuw jong bloed in de verenigingen.

Hedendaags worden bij de wijkkermissen nog wel wedstrijden ingericht maar meestal liefst niet meer door regelmatig bestaande kringen, wel door maatschappijen voor de vorm en daar is de cafébaas, die omwille van de pinten, de prijzen waarborgt, en blijft er daarna een batig saldo, dan wordt het verdeeld tussen de enkele personen die het spel inrichtten.

Natuurlijk zijn er nog enkele kringen die, geleid door bestuursleden, met taaie volharding, de roem van het stuifspel willen hoog houden; aldus volgt hier nog een oproep uit een plaatselijk blad, gedagtekend 24 Januari 1948: *Mulk in feest*.

«De Kloeke Struivers» vierden verleden zondag de heer Leon Vanmol, voorzitter van «De Lichte Arm» als kampioen der stad op het Groot Struifspel.

Omringd door al de leden werd de foto van de kampioen door alle straten der stad gedragen begeleid door een lustige fanfare. Deze vrolijke groep bezocht alle kleine struifspelprijskampen. Aan leute ontbrak het voorwaar niet. Wie volgt de Kloeke Struivers na?

Hier volgen nu voor de aardigheid enkele namen van maatschappijen die het tot heden toe nog kunnen volhouden hebben tegen de invloed van het modernisme: Het Vriendelijk Ijzertje, De Vaste Arm, De Lichte Arm, De Lichte Hand, De IJzeren Arm, de Moedige Struivers, De Belge Schieters, De Vlaamsche Schutters, Het Vliegend Ijzertje, Het Lichte Ijzertje, De Breydelsche Schutters, Vol Moed.

Laten we hopen dat dit gezond volksvermaak met nieuw leven de toekomst moge ingaan!

R. MORREN 1979

Koken

met

Hoegaardse Bieren

